

Igaz barát

2013 december 1.

Lekció: Jn. 15.9-17

Textus: Péld. 25.17, 25.20, 26.18-18, 27.17, 27.9-10, 27.5-6, 17.17, 18.24, 19.4

A barátság majdnem olyan nehéz téma, mint a szerelem - ha nem nehezebb. Mert a szerelem (a párkapcsolat) jobban definiálható: vagy van, vagy nincs. A barátság azonban megfoghatatlanabb. Ki a barátod? Mi a barátság? Honnan nevezhető egy kapcsolat barátságnak? Meghúzható-e a különbség a "haverok" és a barátok között? Mi van, ha úgy érzed nincs barátod, és minden vágyad, hogy barátot szerezz?

Ki a barát? Aki a fészen ismerősnek jelöl? Lájkol? Akivel együtt sportolsz? Akivel jókat dumálsz a munkahelyen? Akivel jól tudsz együtt szórakozni, és felfrissülsz általa? Annak jó, aki népszerű - sokan veszik körül, sok barátja van? Annak, akinek csak egy, de az nagyon-nagyon mély, "lelki?"

A Példabeszédek könyvében az a kifejezés, amelyet barátnak fordítanak, nagyon tág jelentésű. A „réa” jelenti a másik embert: az „embertárstól” vagy „felebaráttól” - a közeli hűséges igaz barátig. Jelenti akár a felületes barátot is. Nekem ebből az következik, hogy a barát nem egy konkrétan megfogható, egészen pontosan definiálható kapcsolat, amint a házastárs, más rokoni kapcsolatok, munkahelyi viszonyok egyértelműen behatárolhatóak. A barátok köre egy hálózat, amit részben személyiséged, részben élethelyzeted, életmódod alakít. Tőled különböző irányokban és távolságban vannak emberek, akik társak, ismerősök, barátok, jó barátok... De nehéz lenne pontos határt húzni. Amikor egy pár elkezd együtt járni, határt húznak. Amikor valaki belép egy házasságba, egyértelmű az „előtte” és az „utána.” Amikor gyermekünk vagy testvérünk születik, nem kérdés a kapcsolat természete. Amikor belépsz egy iskolába, vagy munkahelyre, egyértelmű, ki a tanár, a diáktárs, a főnök, a kolléga, a beosztott. De felnőtt emberek között ritkán hangzik el: mostantól legyünk barátok.

Ezzel együtt a barátság természetes és valóságos. Van, létezik. Hogy milyen, hogy ki mit vár, ki mit tesz bele, az más kérdés. De a barátság kikerülhetetlen. Gondolj az örömökre... és gondolhatsz csalódásokra. Egészen valóságos. Az ember életének része. Éppen ezért van bőséges mondanivalója az igaz barátról az ószövetségi bölcsességirodalomnak is. A kérdés, ahonnan a barátság témájához a Példabeszédek könyve alapján közelítünk, így hangzik: Mit jelent bölcsnek lenni a baráti kapcsolatokra nézve? Milyen legyenek, hogy jó kapcsolatok, jó barátok vegyenek körül? Mire hív minket az ige, milyen az igaz barát? Ezt a központi kérdést pedig négy további kérdés köré csoportosítva fejtem ki: 1. Kész vagy-e nem önmagadért lenni a barátságban? 2. Kész vagy-e korlátozni magad a barátságban? 3. Kész vagy-e formálódni a barátság által? 4. Kész vagy-e hűséges lenni, kitartani?

I. Kész vagy-e nem magadért lenni a barátságban?

Ez az első és az összes továbbit eldöntő kérdés a barátságra nézve. Akkor is ezzel a kérdéssel kell szembenéznünk, ha arra tekintünk, mit keresnek ma sokan a barátságban (nem azok, akiknek barátai vannak, hanem azok, akik visszatérően barátok után sóvárognak), és akkor is, ha ahhoz szeretnénk magunkat szabni, amit a Biblia az emberi kapcsolatokról tanít. Mindjárt az elején rá kell mutatnunk arra, hogy ha a barátság kérdésében bennünket legerősebben az érzelmi szükségünk motiválnak, akkor szinte teljes mértékben lehetetlenné lesz, hogy olyan emberré legyünk, akinek barátai vannak. Ha azért szeretnél barátot, hogy oldjad a magányodat, az egyedüllétet, hogy megértést nyerj, hogy fontosnak érezzed magad, célt tévesztettél. Ha azért akarsz bekerülni egy baráti körbe, egy társaságba, hogy ezeket a hiányaidat betöltsd, téves úton jársz, hiszen mindez csak rólad szól. Az a benyomásom, hogy a barátságnak egy ilyen érzelmi-romantikus oldala erősen jelen van a keresztyén közösségekben, ahol sokakban meg sem fordul, hogy nem az a barátság lényege, hogy majd lesz valaki, aki pótolja a hiányaimat.

C.S. Lewis a következőképpen mutat erre rá: *„A szerelmesek mindig beszélnek egymással a szerelmükről; a barátok alig teszik ezt barátságukról. A szerelmesek rendszerint arccal egymással szembe fordulnak, elmerülve egymásban; a barátok, egymás mellett, egy közös érdeklődésben találják örömeiket.”* Valamint: *„Az alapvető feltétele annak, hogy barátaink legyenek az, hogy a barátságon túl valami mást is akarjunk. ... (Különben) nem lenne a barátságnak miről szólnia, pedig a barátság mindig valamiről szól, még akkor is, ha ez nem más, mint a dominó vagy a fehér egerek iránti lelkesedés.”*

Sokan, mintha összekevernék a szerelmet és a barátságot. Ezért olyan fontos az első kérdés: kész vagy-e nem önmagadért lenni a barátságban? Amikor a barátról, felebarátról, embertársról van szó, a Példabeszédek könyve bölcsessége nem lép túl, vagy nem kerül szembe a Tóra és Jézus tanításával: *„Szeresd felebarátodat, mint magadat.”* (3Móz. 19.18, Mt. 22.29) A másik emberrel való kapcsolatban nem te vagy az első. Ez minden fajta szeretet lényege, a baráti szereteté is.

A barátság tehát nem a mély érzelmi szükségből fakad, amely „barátért kiált”, hanem a spontán közös érdeklődésből, az egymásra találás örömeiből születik. Természetesen ennek mentén elmélyülhet, és lehet belőle olyan testi-lelki barátság, amely mély érzelmi húrokat is pendít. De ez sokkal inkább szinte véletlenszerűen születik, semmint az első pillanatban egyértelmű. A baráti egymásra találásból a közös érdeklődés mentén születhet egyre mélyebb kapcsolat, de ez nem feltétlenül történik meg. Különböző szintű barátok vannak az ember kapcsolati hálójában, és fontos, hogy ezt értsük és elfogadjuk. Az igaz barátságot nem lehet „nyomni”, nem lehet kikényszeríteni. Az első tehát, amikor a barátságról gondolkozunk az, hogy ne érzelmi szükségünk megoldását keressük benne. Mindannak, amit a Példabeszédek könyve a barátságról tanít, ez a kiindulópontja.

II. Kész vagy-e korlátozni magad a barátságban?

Három bölcsmondás beszél arról, hogy a barátságban is ismernünk kell a határokat: „*Ritkán tedd lábadat embertársad házába, mert megsokallja, és meggyűlöl.*” Erről korábban már beszéltünk, amikor a mértékletességről volt szó. A barát az, aki örömmel fogad az otthonába – de éreznünk kell a határt. Nem vagyok-e túl sok? Nem ülök-e rá az életére? Figyelembe veszem-e a másik ember érzéseit, helyzetét? A következő két mondás az érzelmeink kifejezésére vonatkozik: „*Mint aki leveti ruháját hideg időben, vagy mint aki ecetet kever lúggal, olyan az, aki a rosszkedvű ember előtt dalol.*” Együttérzés és empátia szükséges minden kapcsolatban. Vissza tudom-e fogni azt, ami bennem van, amikor látom, hogy a másik ember szomorú? A képek nagyon érzékletesek: levetkőzni a hidegben... ecetet lúggal keverni (LXX: sót tenni a sebre)... Észre sem veszem, hogy mit teszek, ennyire érzéketlen vagyok? A harmadik mondás szintén egyértelmű: „*Mint az eszeveszett ember, aki tüzes és halálos nyilakat lövöldöz, olyan az, aki becsapja embertársát, és aztán így szól: Hiszen csak tréfáltam!*” Viccelődés a baráti közösségben, amihez esetleg jó képet mutat a célpont, de az mégis tüzes és halálos nyíl volt neki. Mi kell ahhoz, hogy képes legyen valaki ezen határok felismerésére? Egyetlen dolog biztosan: ne önmagáért legyen a kapcsolatban. Mert ha saját szükséged vezet, képtelen leszel mindarra, amit ezek a mondások mutatnak. Akkor nem tudod visszafogni magad, hiszen minden rólad szól, hiszen a te pillanatnyi érzéseid és hangulataid határoznak meg. Fontosabb lesz a te örököd, mint a másik bánata, vagy éppen fordítva. Jobban fog érdekelni a poén, amit a magad javára elereshetsz, mint az, akit ez bánt. Az ilyen embernek nehéz barátjává lenni. A tragédia az, hogy aki nagyon-nagyon szeretne barátot, hogy saját hiányait oldja, az éppen ezért képtelen arra, hogy visszafogja magát – és ezért nem lesznek barátai. A keresztény közösségben elhordoznak, szeretnek – és ez így van rendjén - de igazi barátság nehezen születik így.

III. Kész vagy-e formálódni a barátság által?

Ami az igazi barátság nagy ajándéka, éppen az teszi nehezzé: tudniillik hogy az igaz barátságban formálódik az ember: „*Vassal formálják a vasat, és egyik ember formálja a másikat.*” A kép találó, gondoljuk magunk elé, hogyan formálja a vas a vasat. Kemény, hangos egymásnak feszülés, ami akár szikrákat is vet. Igen, a barátságban formálódunk, a barátunk által csiszolódunk, és ez nem mindig könnyű. Azért mondom, hogy nem mindig, mert van ennek a formálódásnak kellemes oldala is: „*Az olaj és a jó illat vidámít, de a jó barát lélekből jövő tanácsa is.*” Igen, a barátunk tanácsa olykor felüdít, felfrissít. Meghallgat, megért, és kedvességet szól. És ez jól esik, ez simogat, mint az olaj, kellemes, mint a finom illat. De ezzel együtt igaz a másik oldal is: „*Jobb a nyílt feddés a titkolt szeretetnél. Jó szándékúak a baráttól kapott sebek, de csalárd a gyűlölködőnek a csókja.*” Szeretnél olyan emberré lenni, akinek igaz barátai vannak? Ha igen, azt a kérdést is fel kell tenni: Kész vagy-e formálódni a barátság által? Kész és képes vagy-e ennek érdekében elhordozni az intést, mint a bátorítást? El tudod-e fogadni, hogy ugyanúgy szükséged van arra, hogy az igaz barát az igazsággal akár meg

is sebezzen, szeretetből, mint arra a tanácsra, ami olyan a lelkednek, mint a gyógyító olaj a sebnek?

Gyakran történik, hogy a barátság rámegegy arra, hogy valaki kritikát fogalmaz meg. Milyen könnyen lesz a barátból ellenség... Akivel visszatérően előfordul, hogy „nagy barátságokból” nagy ellenségeskedésbe váltanak át kapcsolatai, valószínű, hogy annyira csak önmagát kereste a barátságban, hogy abban a pillanatban, ahogy szembesítették hibáival, gyengeségeivel, teljesen elárulva érezte magát. Igen, aki számára a barátság saját szükségeinek betöltésére való, az nem képes elviselni, ha a másik ember tükröt tart elé. Pedig akármilyen fájdalmas is mindannyiunknak belenézni egy ilyen tükörbe, a bölcsmondás nagy igazságot hordoz: az szeret, aki nyíltan megfedd, és nem az, aki csak hízeleg. A barátság, azaz a másik ember mellettünk, Isten óriási ajándéka abban, ahogy megismerjük magunkat, és ahogy elindulhatunk a változás útján. Aki erre nem kész, aki erre nem nyitott, annak nem alakulnak igaz baráti kapcsolatai. Azért nem, mert éppen a megsebződések hozzák a kapcsolatba azt a mélységet, őszinteséget, egymás értékelését, ami a barátságot mélyebb barátsággá teszi. A felszínes barátság ezt nem tudja elhordozni, de elmélyülő barátság nem létezik nélküle.

IV. Kész vagy-e hűséges lenni és kitartani a barátságban?

Ha a korábban elmondottak ellenére mégis meg kellene fogalmazni, mi a barátság lényege, honnan beszélhetünk igazi barátságról, akkor a hűség fogalmához kellene fordulnunk. A Példabeszédek könyve újra és újra a hűséget, a megbízhatóságot, a kitartást nevezi meg, mint az igaz barátság alkotóelemét.

„*Mindig szeret a barát, de testvérré a nyomorúságban válik.*” Az eredeti szöveg így is fordítható: mindig szeret a barát, és a testvér a nyomorúságra születik. Vannak, akik ebben a barát és a testvér szembeállítását vélik, mondván, hogy a testvéri szeretet mindig hűségesebb a barátinál. Én azokkal értek egyet, akik nem ellentétet, hanem párhuzamot látnak ebben: az igaz barát szeretete annyira hűséges, kitartó, mint egy jó testvére. A bajban, a nehézségben ott van az igaz barát. Ha valami, akkor ez minősíti a barátságot. Máshol így szól a bölcs: „*Van ember, aki bajba juttatja embertársait, de van olyan barát, aki ragaszkodóbb a testvérnél.*” Az igaz barát még a testvérenél is ragaszkodóbb lehet. A bölcsmondás első felét Károli, több más idegen nyelvű szöveggel megegyezően, így fordítja: „*Az ember, akinek sok barátja van, széttöretik; de van barát, aki ragaszkodóbb a testvérnél.*” Ez a bölcsmondás tehát arra mutat, hogy van, akinek nagyon sok „barátja”, „társa”, „haverja” van, de mindez könnyen vezet mégis a pusztulásba, miközben igaz barát, aki még a testvérnél is ragaszkodóbb, és megtart a bajban, kevés van. A másik oldalról ugyanez így hangzik: „*A nagyon sok barátot szerez, a nincstelentől a barátja is elválik.*” Amikor tehát bajba kerül valaki, még a baráta is magára hagyják. Ebben a kijelentésben, az előbbieken fényében, nem kevés szemrehányás is van. Az igaz barát az, aki mindvégig kitart és hűséges, de van, amikor csak a nehézségben derül ki a valóság. A bölcsességirodalom tehát realista: a kellő, az ideális az, hogy az igaz barát mindvégig hűséges, és a nyomorúságban is jelen van. A szomorú valóság pedig az, hogy alkalmanként az igaznak hitt barát is hűtlenné

lesz, kilép a kapcsolatból, nem áll a másik mellett annak bajában. És biztosan értek már mindannyiunkat csalódások.

Mégis, hadd tegyem fel újra a kérdést a nehezebb oldaláról. Nem azt kérdezi az ige, hogy van-e ilyen hűséges barátod, hanem azt, hogy kész vagy-e hűségesen, kitartóan ott állni egy másik ember mellett, aki nyomorúságban van – és amely hűséges mellállásból még igaz barátság is születhet? A kérdés megint oda vezet, hogy kész vagyok-e nem magamért lenni a barátságban, ami az alapja annak, hogy olyan emberré formálódhassak, aki igaz baráttá lesz.

V. Mi következik mindebből?

Négy kérdés után egy ötödik, amire azért van szükség, mert az előző négy kérdés, még ha jogos kérdések is, nem segítenek meg bennünket. Hiszen nem adnak választ a mélyebben megbúvó kérdésekre. Hogyan léphetünk ki az énközpontúságból, az önzésből? Hogyan korlátozzuk magunkat? Hogyan tudjuk elhordozni az intést, a sebeket? Hogyan lehetünk hűségesek a bajban lévővel, amikor a magunk terheit is nehezen hordozzuk? Magasra teszi, elérhetetlen magasságokba helyezi a lécet a Példabeszédek könyve. De ugyanakkor azt mondja, hogy a bölcsesség kezdete Isten félelme. A kulcs Isten ismerete, tisztelete, szeretete, a vele való kapcsolat. Az istenfélő ember már nem csak magát látja, nem önmaga mindenek kiinduló- és végpontja, nem önmaga a világ középpontja – hanem az Istene. És ezért nincs kiszolgáltatva az érzelmeinek, a hiányainak... Ezért képes elhordozni az intést, sebzést, mert élete a sokkal hatalmasabb szerető ölelésének biztonságában van elrejtve... Hűséget tanul, mert hűséges Istene... Hogyan? Az Újszövetség alapján fogalmazzunk így: azáltal, hogy Jézus a barátja.

Jézus így fogalmazza meg a hűséges, kitartó barátság teljességét: *„Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja a barátaiért. Ti barátaim vagytok, ha azt teszitek, amit én parancsolok nektek.”* Az igaz barát hűsége túlmegy azon, hogy veled van a bajban. Ő helyedre lép a bajban. Jézus nemcsak mondja, hanem meg is teszi. De miért mondja a tanítványait barátainak? És mit jelent, hogy: *„Többé nem mondalak titeket szolgának, mert a szolga nem tudja, mit tesz az ura. Titeket azonban barátaimnak mondalak, mert mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek”*? Amikor Jézus beszélget a barátaival ezen az estén, többről van szó, mint egy barát hűségéről. Az, aki itt barátnak nevez, Úr, azaz Isten maga. És ez az Isten, az emberré lett Jézus, egyrészt azt mondja, hogy ő olyan barát, aki életét adja a tanítványokért, másrészt olyan Úr, aki nem úgy követel engedelmességet, hogy közben távol marad. Sőt, úgy hívja szolgálait engedelmességre, hogy közben barátainak nevezi őket: elmondja nekik mindazt, amit tenni készül; mély és bizalmi kapcsolatba – barátságba – fogadja őket; és kijelenti nekik Isten titkait. Jézusban tehát egy olyan barát áll előtted, aki mégis sokkal több, mint egy igaz barát. Olyan valaki, aki az életét adja érted, feláldozza magát, hogy a te életed kérdéseit megoldja, téged megváltson. Megvált a bűnből, a magányból, a hiányból, az énközpontúságból – miközben barátnak mond, sokkal többet tesz, mint bármilyen barát tehet. Amikor egy barátod valami nagy dolgot tesz érted, akkor szíved átjárja a hála, az öröm, és viszonzod azt. Ha megérted, ha elismered, hogy Jézus az ő életét adta oda, az ő lényét áldozta fel, hogy téged

megszabadítson az énközpontúságból, és isten-központúvá tegyen, azaz visszavezessen a mennyei Atyához, akkor elkezdesz változni. Hiszen engedelmeskedni akarsz neki, aki azt parancsolja, hogy „*úgy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket.*” Érted, hogy miért Jézus barátságában, és csak Jézus barátságában születik az igaz barát? És érted, hogy miért volt mindvégig az a kérdésünk, hogy kész vagy-e kilépni az énközpontúságból? Mert ezt csak az evangélium mindent újjáteremtő hatalma teszi meg velünk!

Így leszel igaz barátságra alkalmas barát. Jézus által leszel, vagy lesztek olyan barátok, akik a baráti közösséget nem elitista klubnak tekintitek, amiből másokat kizártok, hanem olyan közösségnek, amely megnyílik mások felé. Így kaptok lehetőséget arra, hogy a közös érdeklődés, jelen esetben a keresztény hit mentén szülessenek baráti kapcsolataitok. Így fordulhattok kifelé a befelé fordult önsajnálattól és magányból, magatok is kezdeményezve programokat, találkozókat, amelyekből barátságok szülehetnek. Így léphetsz ki a panaszból, hogy nincs barátod, az életbe, ahol barátságok születnek.

Lovas András